

Maksymos z Tyru, *Konferencje filozoficzne (wybór)*, z języka greckiego przełożył, wstępem i komentarzem opatrzył M. Szarmach, Toruń 2022.

Wybitny badacz antyku i myśli filozoficznej Maksymosa z Tyru, profesor Marian Szarmach, przygotował niewielki objętościowo, ale bardzo interesujący i pięknie wydany wybór konferencji filozoficznych wybitnego retora greckiego. Przekład opiera się na niemieckiej edycji: M.B. Trappa, Stutgardiae et Lipsiae 1994.

Autor opracowania w krótkim wstępie wprowadza czytelnika w świat Maksymosa. Przypominając sytuację polityczną i społeczną Greków w świecie kultury grecko-rzymskiej, dowodzi, że bynajmniej nie zaakceptowali oni nowego porządku, jakim był sztuczny „wytwór jednolitego społeczeństwa”. Świadczą o tym choćby przestrogi Diona z Prusy przed Rzymianami i ubolewania Longinusa nad „cywilizowaną niewolą” Greków. Ten stan zniewolenia sprawił, że greccy pisarze i mówcy, przedstawiciele tzw. drugiej sofistyki, skupili się w swoich dziełach na wątkach filozoficznych, moralnych i kulturalnych, odwołując się do bogatej spuścizny retorycznej swoich poprzedników. Przedstawiciel tego kierunku w literaturze greckiej wygłasza „popisowe konferencje, podróżując po całym Imperium, ale też uczy młodzież za sute wynagrodzenie” (s. 9). Takim sofistą w Libanie w II wieku po Chrystusie był właśnie Maksymos z Tyru, po którym pozostało 41 krótkich wykładów-konferencji poruszających przede wszystkim wątki filozofii „popularnej” – jak określa ją prof. Szarmach. Maksymos cenił Homera, szkołę platońską i stoicką, ale także cyników, dlatego tłumacz nazywa go platonizującym eklektykiem (s. 10).

Po interesującym wstępie czytelnik może w polskim przekładzie zapoznać się z fragmentami wykładów Maksymosa, m.in. na temat wiedzy, wykształcenia i cnoty; kultu bogów, modlitwy i stosunku

filozofów do religii; postawy Sokratesa, który nie bronił się przed swoimi oskarżycielami; cierpienia i przyjemności; różnicy między pochlebcą i przyjacielem oraz sposobów zdobywania prawdziwej przyjaźni; korzyści płynących z trudności życiowych; właściwego celu filozofowania oraz dobra i zła. Większość z tych tematów jest wciąż aktualna i nieustannie nurtuje ludzkie umysły oraz serca.

Dzięki opracowaniu poznajemy poglądy Maksymosa na wiele interesujących kwestii – dowiadujemy się m.in., że świat jest dla niego „krążeniem żyjących w nim duchów opiekuńczych i ciał wydających tony, obiegiem zestrojonym i zdyscyplinowanym, którym reguluje boski dźwięk” (s. 16–17); że „bogowie spieszą ludziom z pomocą, wszyscy wszystkim” (s. 22); że warto się uciekać do medycyny i szukać w niej rady, ale przede wszystkim samemu należy troszczyć się o własne zdrowie (zob. s. 43); że „cnota jest rzeczą piękną, łatwo ją osiągnąć i zmusza do aktywności”, ale wokół otacza ją ślepy los, czyli „zła i ciemna, pełna niepewności materia” (s. 51); że „przyjaźń nie jest pozbawiona przyjemności, a pochlebstwo nie jest wolne od zgryzot” (s. 67); że dusza pragnie dobra i walczy ze złem, bo nie jest możliwe, „by całą sobą nie kochała tego, do czego konsekwentnie dąży, i nie odrzucała daleko od siebie wszystkiego, co uznaje za obce sobie i wrogie” (s. 81); wreszcie, że o człowieczeństwie decyduje „jedynie właściwy człowiekowi rozum” (s. 90), a „boskie życie obmyślił bóg w zamian za ludzką niedolę” (s. 118–119) oraz że chociaż „mało jest piękna w ludzkiej naturze, ale to niewiele potrafi ocalić wszystko” (s. 129).

Oprócz wprowadzenia i przekładu (z licznymi przypisami) opracowanie zawiera bibliografię najważniejszych publikacji poświęconych Maksymosowi z Tyru oraz czternaście barwnych ilustracji ze zbiorów profesora Szarmacha.

Konferencje filozoficzne Maksymosa z Tyru to książka istotna zarówno dla badaczy starożytności, historyków literatury i sztuki oratorskiej, jak i kulturoznawców. Tym bardziej, że została bardzo starannie przygotowana przez naprawdę wybitnego znawcę tematu, jakim jest Marian Szarmach.

Dominika Budzanowska-Weglenda

RECENZJE

Dr hab. DOMINIKA BUDZANOWSKA-WEGLENDĄ, prof. ucz. – kierownik Zakładu Retoryki w Katedrze Literatury Staropolskiej i Oświeceniowej na Wydziale Nauk Humanistycznych UKSW w Warszawie. Zainteresowania naukowe: filozofia stoików, epikurejczyków, Plutarcha z Cheronei, bajka Ezopowa, millenaryzm, donatyzm, ikonoklazm, metody egzegezy patrystycznej.